

NANCY H. HORNBERGER

«Bereizi egin behar dira hizkuntza, eta ahotsa, hizkuntza hartan ahotsa izatea»

AEBetako Pennsylvania Unibertsitateko irakasle doktorea da. Hizkuntza eta hezkuntza ditu ikergai kultur eta hizkuntz egoera ezberdinetan. Antropologia, linguistika, soziolinguistika eta politika ikasketak konbinatu ohi ditu lanean. Hizkuntza indigenak eta immigranteenak aztertu ditu batik bat, Peru eta Boliviako ketxuera komunitateak, Filadelfiako (AEB) kanbodiak eta puerto ricotar gizataldeak, Zeelanda Berriko maoriak, eta beste.

| MIEL A. ELUSTONDO |

Argazkiak: Zaldi Ero

“Hezkuntzak politikari baten karguak baino askoz gehiago irauten du, bide luzeago du eginkizun”.

Ketxuera, guaraniera, maoriera... aztertu dituzu. Zerk eraman zaitu hizkuntza ezberdin horiek ikertzera?

Ikuspegi etnografikoa baliatu ohi dut, oinarri antropologikoa du nire lanak. Eman dezagun zer edo zer, dena delakoa, benetan sakon aztertu nahi dudala. Horretarako, tokian tokiko testuinguru bat, lokala, aztertzen dut. Ikerketa ondo burutuz gero, tokiko jendeak bere burua zuk egin duzun ikerketarekin bat egiten baldin bada, bada, orduan, beste testuinguru batzuetako jendeak ere esperientzia irakurtzera jotzen du eta, aski xehetasunez egin baduzu lana, antzekotasunak bilatzera ere abia liteke. Beste ikerketa modurik

Vasilía haurraren ahotsa

“Quintachatan nintzen. Vasiliak zazpi urte zituen orduan. Asko interesatzen zitzaidan Vasiliaren eskolako gela hura, irakaslea benetan irakaskuntza elebiduna egiten ari zen-eta. Oso irakasle ona zen, bestalde. Eta hantxe, gainerako ikasleen artean, neska hura, Vasilía. Isila zen, oso. Gainerakoak ere isilak ziren, baina ez Vasilía bezainbat. Bosgarren mailan zuen anaia, Justo. Etnografia lana egiten ari zarenean, beti da baten bat berehala lagun egiten duzuna. Nik Justo izan nuen lagun hori. Atsegina, alaia, jatorra... Eta, behin, etxera eraman nahi izan ninduen. Eta hantxe ikusi nuen Vasilía, ketxueraz hitz egin eta hitz egin. Harri eta zur utzi ninduen. Gelan batere hitz egiten ez zuen neska txikia, etxean isiltzen ez zena! Eskutik hartu eta sorora eraman ninduen, eta landare guztien izenak esan zizkidan ketxueraz. Ordurako ikasita nengoan ketxuera, eta Vasiliarekin hitz egin ahal izan nuen. Harrezkerro, gogoan daramat Vasilía. Zer ote zen berarentzat eskola? Etxean ahotsa zuen, eskolan ez. Uste dut gela barruan behin ere ez niola hitzik aditu”.

ere bada, jakina. Horietako zenbait, orokortzea dute helburu. Guk ez dugu orokortzen, ez dugu horretarako lanik egiten, ez dugu ikasgai-rik ematen, irakurleak ateratzen ditu ondorioak, horrelakorik baldin bada. Ikuspegi etnografikoa, beraz. Bestalde, testuinguru ezberdinak aztertzeak horixe dakar, testuinguru bakoitzean gertatzen ari dena ententitzea.

“Hezkuntza elebidunak bestelako hezkuntza-sistemak irekitzen ez duen atea zabaltzen dio herritarrari, eta zapalduari, batik bat”

Eta bata bestearekin alderatu?

Ondoren konparazioak egitea ez da harrigarria. Horretan ari gara beti gure bizitzan, konparazioak egiten, mundua ententitu nahian. Dena dela, ez ezazu uste: guaraniera, maoriera eta gainerakoak aztertzen hasi baino lehen, hogeitaka urte egin nituen Andean askotariko lanak egiten. Han ari nintzela, behin gonbita jaso nuen beste zenbait lekutako esperientzien berri eman nezan. Beraiek hots egin zidaten. Hizkuntza indigena baten aldeko ekintzaileak edo mugimendua dagoen leku guztietan, beste zenbait tokitako esperientzien berri entzuteko irrikan ikusi dut jendea, liluratuta daude ikusirik ez direla bakarrik ari borroka horretan, bere hizkuntza azpiratua indartzeko eta zabaltzeko lanean.

Hizkuntza komunitate batean egiten dutena transferigarri da beste errealitate batera?

Ez dago kopiatzerik, baina bai estrategia, esperientzia, ideia... berdinak, edo berdintsuak, baliatzea. Hezkuntza elebidunaren kako handietako bat duzu hori, adibidez. Arlo horretan ari ez den jendea –baita horretan ari den asko ere!, kar, kar, kar...– eredurik onenaren bila ari da, han eta hemen ibili ohi dira bila: “Zerk funtzionatzen du? Gurera eraman nahi dugul!”. Nire erantzuna, beti, bat da: kasu bako-

tza tokian tokiko mailan ententitu eta garatu behar da, ez dago besterik. Nik aztertu ditudan irakaskuntza elebidunaren prozesuetan horixe ikusi dut, hau da, denek ere zenbait gidalero eskaintzen dituztela, tokiko testuinguruan ari diren irakasle, ikertzaile eta politikariek baliatzeko modukoak izan litezkeen beren tokiko elebitasuna garatzeko bidean. Uste dut posible dela printzipio batzuk izatea, orokortzeko modukoak, baina ezinezkoa da eredu jakin bat inportatzea.

Zertan dira dena delako hizkuntzaren aldeko estrategia diseinatzen duten politikariak?

Komunitateetako hizkuntzak biziberritzeko lanean ari direnen eta politikarien arteko harremana... Nola esan? Benetako erronka iruditzen zait, gero eta kontzientiago naiz horretaz eta, bestalde, ez dakit nola konpon litekeen ere. Esaterako, bada politikaririk guaranieraren egoerak –adibidez ari naiz, guaraniera hizpide hartuta– kezkatuta bizi denik. Delako politikaria zortzi bat urtez egongo da agintean eta urteok igarota, askotan, guztiz kontrako joera duen politikaria etorriko da, guaranieraren egoerari aurrekoak ez bezala erantzungo diona. Baina hezkuntzak politikari baten karguak baino askoz gehiago irauten du, bide luzeago du eginkizun. Inolako hezkuntza erreforma baten emaitzak ikusteko, belaunaldi bat osoa behar duzu, gutxienik. Neska-mutilak hezkuntza-sistema osatzen ikusi behar dituzu, emaitzarik izatekotan...

Egoera horiek ezagutu al dituzu?

Bolivian, Perun, Ekuadorren, non luzean jardun bainaiz lanean, horixe ikusi dut gertatzen: hezkuntza-sistema elebidunaren aldeko benetako mugimendu intentsu eta indartsua –hamar urtean ere iraun izan duen olatua, nahi baduzu–, eta ondoren politikari berri batek hartzen duela iragitea, ordu arte egindako dena galtzen duzu. Tira, inoiz ez duzu dena galtzen, baina asko galtzen duzu. Bestalde, nik lanean ez dut politika diseinatzen dutenekin hitz egiten. Egia esan, ez dut uste hezkuntza elebidunari buruzko eran-

